

A
SZIBINYÁNI-ROMÁNCZKÖR

A
SZERB NÉPKÖLTÉSZETBEN.

FORDÍTOTTA:

ROMÁNECZ MIHÁLY.

PANCSOVÁN.

WITTIGSCHLAGER C. NYOMDÁJÁBÓL.

1890.

Méltóságos

rudnai Nicolics Sándor úrnak,
Bancsova és Versecz thjf. városok
főispánjának

tisztelettel

a fordító.

A Szibinyáni-románckör a szerb népköltészetben.

Székács Józsefé az érdem, hogy a szerb népköltészetet több mint félszázaddal ezelőtt bevezette a magyar irodalomba. 1836-ban jelent meg ugyanis „Szerb népdalok s hős regék“ című munkája, ajánlva egykori növendékének, rudnai Nicolich Péter úrnak. Midőn tehát jelen fordításommal az ő nyomdokaiba lépek, legyen megengedve, hogy azt Székács egy másik volt növendékének, Nicolich Péter testvéröcsésének, méltóságos rudnai Nicolics Sándor úrnak, Pancsova és Versecz thj. városok főispánjának ajánljam, tehát ugyanazon család nevéhez fűzzem, a melynek aegise alatt jelent meg Székácsnak fönnebb érintett műve is, mely e nemben első a magyar irodalomban.

Ugyanezen munkát 1837-ben Gyulai Pál adta ki újból az általa szerkesztett „Olesó könyvtár“-ban, melynek előszavában fájdmának ad kifejezést, hogy „a szerb népköltészet ismertetése mind e mai napig sem igen talált követőkre.“ Ez volt az indító ok, ez buzdított fel a Szibinyáni-románckör átültetésére. S hogy a szerb nép hősköltészetének nem a legkiválóbb termékei közül válogattam, hanem egyenest és kizárólag a Szibinyáni tetteit tárgyaló költeményekre esett választásom: azt talán a magyar közönség nem rójjá föl nekem jóérvék hiányának.

Nemzeti nagy hősünk, Hunyadi János, a szerb népköltészetben Szibinyáni Janko neve alatt szerepel.

Ezt a nevet a hős, egyik vajdai székhelyétől, Szebentől, vagyis a latin Cibiniumtól s a szerb Szibinytól nyerte. E nagy alakról más mondák keletkeztek a szerb, mint a magyar nép köztudalmában s költészetében. Amazok naiv költői vonásokkal ecsetelik származását, harczait a törökökkel meg tündérekkel s rokonságát különböző szerb hősökkel, kik a magyar nép köztudalmában nem élnek s történelmünk sem tesz róluk említést. Legyen szabad ezek köréből, a mit az alábbi költemények nem foglalnak magukban, mintegy előleges tájékoztatásul, a következőkre szoritkozunk :

A szerb monda szerint egy alkalommal István, a magas (viszoki), Szerbország egyik deszpotája (1405—1427), megfordult Budán. A magyar urak nagy vendégségekkel fogadták Szerbia ez egyik legderekabb uralkodóját, ki daliás termetével mindenkit elbájolt. E fejedelem s egy magyar leány szerelmének két iker-gyermek, egy leány- s egy fiú lett a gyümölcse, kiket anyjuk Janko s Jankának nevezett el ; mert a fejedelem a válás pillanatában anyjuk előtt azon ohájának adott kifejezést, hogy a születendő gyermeknek Janko, illetőleg Janka nevet adjon, s ha a gyermek nagykorúvá leend, adja át neki azon arany gyűrűt, melyet a fejedelem ugyanakkor adott szerelme zálogául s emlékeül Janka felnővén, férjhez ment s Szekula nevű fiúnak adott életet. Ezért szerepelteti a szerb hagyomány, mint az alábbi költeményekből is láthatni, Szibinyáni Jankot legtöbbnyire Bánovics (Bánfi) Szekula társaságában. Janko pedig ezalatt Budán nevededett, s mint a persa hagyomány szerint Cyrus, ő is csakhamar kivált gyermek- s ifjútársai közül. Az ugrásban, birkózásban, kődobásban és futásban valamennyit felülmúlta Ifjútársai tehát irigységet kezdtek iránta táplálni s játék közben gyanakvó czélzásokat tettek kétes száрма-

zására. Ezért Janko kérdést intézett egyszer anyjához, hogy ki az ő atyja? Anyja átnyújtotta neki az István fejedelemtől kapott gyűrűt, melynek feliratát Janko a mint elolvasta, így kiáltott fel: „hiszen én fejedelem fia vagyok!” Mire világgá ment, hogy atyját fölkeresse. Végzete Szerbiába vitte, hol a törökök ellen harczolva, „idegen nép hőse is lett derék hőse a magyarnak.”

Fordításom vezérelve a hűség vala. Annál inkább tartottam ezt szem előtt, mert tervben volt a szerb szövegnek a magyarral való párhuzamos kinyomtatása, a mi azonban technikai nehézségek miatt megghiúsult. A versformát illetőleg, tudvalevő dolog, hogy Karadžić óta egész napjainkig az ötös trochaeusi sort tartották a szerb epika uralkodó versformájának. Ez tévedés. Fölsíemte ezt Székács is, hanem azért nem emancipáltamagát a klasszikus versforma alól, bár szigorúan eleget tett a szerb epikus versforma egy másik —, a sormetszet kellékének. De hát ő, a görög anthologia s Horác fordítója és az Athenaeum írói körének egyik érdemes tagja, külső alak tekintetében még mindig a klasszicizmus befolyása alatt állott. Nem, a szerb hősi vers nem az ötös trochaeus s ehhez képest a magyarban sem felel meg neki ez a forma, — hanem a három ütemű tízes sor, melynek első üteme mindig négy szótagú s erős sormetszet áll utána, a másik két ütem pedig tetszés szerint változhatnak. Képlete ezek alapján: 4//4;2, vagy 4//2/4, avagy 4//3;3. A hangsúlyos, és nem az idő mértékes verselés törvényeit kell tehát alkalmaznunk, ha egy szerb elbeszélő költeményt nemcsak tartalmilag, hanem alakilag is híven akarunk visszaadni. Ha emellett a fordítás trochaeusi lejtésben is halad, az természetesen csak emeli a költemény zengzetességét. De erre nem szabad minden áron, a magyar klasszikai verselés nem egy szabadosságával, például

diphthongizálás vagy elisiók használatával is törekednünk, mint ez Székácsnál is tapasztalható, — s a hangsúlyos ütemek, az erős sormetszet és a tartalmi hűség feláldozásával, mint ezt a német fordítók tették. Az csak olybá veendő, mint pl. a Himfiversszakok trochaesi lebegése; Kisfaludy Sándor sem alkalmazta ezt művészi elhatározásból, hanem csak művészi ösztönből. Ezeket tartottam magamra nézve is irányadóknak.

Jelen fordításom a Jovánovics-testvéreknek Páncsován 1881-ben megjelent „Сибирянини Јанко у народним песмама“ cz. kiadványa alapján készült.

És most engedjünk tért a költeményeknek.

I.

**Szibinyáni Janko házassága a tündérszép
leánnyal.**

Menyasszonyt kér Szibinyáni Janko,
Messze földön kéri a menyasszonyt,
Pozsony vára fehér csarnokában,
Bánjától a magas Pozsony-várnak.
A míg Janko a menyasszonyt kérte,
Három továr¹⁾ kincset oszta széjjel,
Végre így szólt: enyém a leányka!
S szokás szerint nyújta néki almát
És kitűzte lakodalmuk napját:
„Ipam uram, Pozsony-várnak bánja!
Lakodalmunk egy hó mulva legyen,
Szeben-várba míg én visszatérek
S összegyűjtöm a diszes násznépet,
Csupa bojárt, a szerb népnek főit.“
Felel néki Pozsony-várnak bánja:
„Oh, kedves vöm, Szibinyáni Janko!
Végzeted ha úgy hozza magával,
Gyűjtsed össze az uri násznépet,
De hősökre essék választásod,
S hozd ezeket a lakodalomra!
Mert nagy utat kell ám majd megtenned,
Nagy utat, vöm, négy országon átal:
Kara-Vlaskán és Kara-Bogdánszkan,²⁾
Aztán Török- s Szerecsenországon,
A szerecsen és török határon

¹⁾ Mérték, a mennyit egy ló elbir.

²⁾ Oláh- s Moldvaország.

Háromfejű szerencsen áll lesben,
Sárkány az, és három feje vagyon,
Azt beszélük, én magam nem láttam,
Az egyikből forgó szelet zúdit,
A másiktól kék lángot okádik,
A harmadik feje tud beszélni ;
Aztán hallá az én leánykámról,
Mód felett hogy gyönyörű menyasszony,
S megfogadta, mondják, önmagában,
Nejévé hogy teszi minden áron ;
Eddig is már lest hányt násznépekre
S elfogván a díszes nász vezérit,
Elragadta tőlük a leánykát,
Szerelmével fél éven át gyötré,
S teljes egy év miután eltelle
S szerelmével elrondítá, gyötré,
Visszaküldte édes jó atyjához,
Ki őt többé nem adhatja férjhez, —
S ekként sok lány sorsát eltemette.
Lásd egyébként, mit s hogyan cselekszel!“
Meghallván ezt Szibinyáni Janko,
Redők ültek bajnok homlokára,
S eltávozték Szibinyáni Janko,
Sógornőit és a rokonságot —
A kapúst is kincscsel elhalmozta,
Sok továrnyi kincset költe itt el.
Menve, menve, Szeben-várhoz ére,
És Szebenhez a midőn elére,
Messziről már észrevette anyja,
Megy sietve eléje az anyja,
Kedves fiát szívesen fogadja
S mond fiának szép „isten hozott“at:
„Fáradt vagy-e deli fiam nékem ?
Szerezte-e menyasszonyt magadnak,
Néked asszonyt, nékem hű helyettest?“
S kantáránál lovát megragadja,

Elvezeti a fehér udvarba,
Táltosáról Janko most leszáll,
Karonfogta édes szülő anyját
S felmenének ketten a felvárba,
Az apródok lovát megragadták
S elvezették a meleg földszintbe.
A mint anyja együtt volt fiával,
Leülteti teli asztal mellé,
Bort hoz néki és pálinkát nyomban,
S ekkor kérdi ő kedves fiától,
Jó szerencse járt-e útján véle?
Mindent elmond Janko az anyjának,
A mit neki Pozsony bánja monda . . .
„Hogy nagy útat kell majd megtennie,
Es megtennök mi azt, úgymond, könny-
[nyen,

Ámde át kell mennünk a határon,
A szerescsen és török határon,
Három fejű szerescsen hol lest ül
Szorosoknak és az ország útján,
Számlálhatlan kincset ejt zsákmányul,
A menyasszonyt mindig elrabolja,
Szerelmével ezt félévig gyötri,
S szerelmével miután elgyötré,
Visszaküldi a lányt jó atyjához,
Ki őt többé nem adhatja férjhez.
A szerescsen hallott leánykámról,
S megfogadta — mondják — önmagában,
Nejévé hogy teszi minden áron.“
A mint hallá ezt elaggott anyja,
Így beszéle a maga fiához :
„Kedves fiam, Szibinyáni Janko,
Hogyha isten ad nekünk szerencsét,
Szép arádat megmenthetjük könnyen,
Mig életben vagyon a mi Márkunk
S vezéreiuk, bajnok, hősi sarjak.

Te megírsz majd egy fehér levelet
S elküldöd azt a fényes Pazarba,
Boszniai Rélyának kezéhez,
Jöjjön hozzád Rélya nászvendégül,
Tégy említést benn' a szerecsenről,
Hozzon egyben bajnok daliákat.
Legyen ő a menyegzőn a násznagy,
A násznépnek bölcs feje hogy legyen ;
Írj meg aztán egy másik levelet
S küldjed azt el Prizrennek várába,
Új monostort építenek itten,
Milos vajda itt található fel,
Jöjjön hozzád Milos nászvendégül,
Nagyra termett bajvivó vitéz ez,
Legyen ő a nászsereg vezére ;
A harmadik leveledet ird meg
S küldjed azt el nyomban Topliczába,
Topliczai Milánnak kezéhez,
Jöjjön hozzád Milán nászvendégül,
Hozza el majd a keresztes zászlót,
Légyen néked első zászlótartód ;
A negyedik leveledet ird meg
S küldjed azt el jó Magyarországra
Lyuticzai Bogdánnak kezéhez,
Jöjjön hozzád Bogdán nászvendégül,
— Mindegyiknek szólj a szerecsenről,
Mind hogy hozzon bajnok daliákat, —
Hívjad őt meg esküvő-komának
S ha a végzet úgy hozza magával,
Hívd meg egyben őt kereszt-komának ;
Az ötödik leveledet ird meg
S küldjed azt el nyomban Prilip-várba,
Krályevics Márk, pobrátim,¹⁾ kezéhez,
Régen folytat Márk már bajnok éltet,

¹⁾ Testi-lelki jóbarát, ki társának örök hűséget esküdött.

A szerecsen hajaszála mennyi,
Annyi bajt és annyi vést hozott már
A fekete szerecsen fejekre,
S megtanúla rajtok bajnokságot.
Hallottam én, tudom, kedves fiam,
Nincs oly bajnok széles e világon,
A határon minő e szerecsen,
Országának éppen a határán,
Császára őt tartja cseséggel,
S ő országát őrzy Szerbiától,
Ad a császár néki bő harácsot,
Mit hol elvesz, nem is kérdés tárgya,
Elzárja a hősök átjáróit,
Sok menyasszony sorsát eltemette.“
Moghallván ezt Szibinyáni Janko,
Egy levelet ir meg s indit útnak,
Elküldi azt a fehér Pazarba,
Boszniai Rélyának kezéhez
S a levélben így beszéle hozzá:
„Pobratimom, Pazarbeli Rélya!
Jőjj el gyorsan a szebeni várba,
Ime, tudd meg, házasságra lépek,
Kérőben én messze földön jártam,
Messze földön, a pozsonyi várban;
Ott azonban azt beszélték néktünk,
Pozsony bánja maga mondta nékem,
A menyasszonyt meg nem védelmezzük
Hősiesség s vérző sebek nélkül,
Mert nagy útat kell megtennünk, pajtás,
Kara-Vlaskán és Bogdánszkan átal,
Erre mi még könnyen kelénk átal,
Ámde át kell mennünk a határon,
Háromfejű szerecsen hol lest ül,
Elzárta a hősök átjáróit
S menyasszonyok sorsát eltemette;
Téged, Rélya, nászvendégül hívlak,

Légy te, kérlek, a násznép násznagyja,
Násznépemnek bölcs feje hogy légyen
S ádáz harczra termett leventéje,
Nehéz bajra hogyha kell kiállni, —
S hozz magaddal bajnok daliákat!“
Elküldi ezt s más levelet ir meg,
Küldi emezt Prizrennek várába,
Milos vajda baráti kezéhez
S a levélben így beszéle hozzá :
„Pobratimom, kedves Miloš vajda,
Jöjj el gyorsan a szebeni várba,
Ime, tudd meg, házasságra lépek,
Kérőben én messze földön jártam,
Messze földön, a pozsonyi várban,
Bánjánál a magas Pozsony-várnak,
Nagy útat kell megtenni mi nékünk,
Kara-Vlaskán és Bogdánszkan átal,
Erre mi még könnyen kelnénk átal,
Ámde át kell mennünk a határon,
A szerecsen s a török határon,
Háromfejű szerecsen hol lest ül,
Császára őt tartja eleséggel
S ő országát őrzy Szerbiától,
Elzárta a hősök átjáróit.
Menyasszonyok sorsát eltemette,
Aztán hallott az én leánykámról,
S megfogadta, mondják, önmagában,
Nejévé hogy teszi minden áron !
Eddig is már lest hányt násznépekre,
S elrabolva tőlük a menyasszonyt,
Szerelmével féléven át gyötré,
S teljes egy év miután eltelle,
Jó atyjához a lányt visszaküldte,
Nem mehet ez senkihez már férjhez.“
A mint ekként levelét megírta,
Elküldi ezt s egy másikat ir még,

Küldi emezt Toplicza várába,
Topliczai Milánnak kezéhez :
„Pobrátimom, Topliczai Milán !
Ime néked e hímes levélke,
Jöjj el gyorsan a szebeni várba,
Ime, tudd meg, házasságra lépek,
Kérőben én messze földön jártam,
Messze földön, a pozsonyi várban,
Bánjánál a magas Pozsony-várnak ;
Nagy útat kell megtennünk ám, pajtás
Kara-Vlaskán és Bogdánszkan átal,
Erre mi még könnyen kelnénk átal,
Ámde át kell mennünk a határon,
A szerecsen s a török határon,
Háromfejű szerecsen hol lest ül,
Császára őt tartja eleséggel,
S ő országát őrzi Szerbiától,
Ad a császár neki bő harácsot,
Mit hol elvesz, nem is kérdés tárgya.
Azt beszélik, rettenetes bajnok,
A menyasszonyt meg nem védelmezzük
Hősiesség s vérző sebek nélkül,
Téged tehát nászvendégül hívlak,
Hozd magaddal a keresztes zászlót,
Légy te néktünk első zászlótartónk,
S hozz magaddal bajnok daliákat.“
Elküldi ezt s új levelet ír még,
Küldi emezt jó Magyarországba,
Lyuticzai Bogdánnak kezéhez :
„Pobrátimom, Lyuticzai Bogdán !
Jöjj el gyorsan a szebeni várba,
Ime, tudd meg, házasságra lépek,
Kérőben én messze földön jártam,
Messze-földön, a pozsonyi várban,
Bánjánál a magas Pozsony-várnak,
Nagy útat kell megtennünk ám, pajtás,

Kara-Vlaskán és Bogdászán átal,
S erre mi még könnyen kelnénk átal,
Ámde át kell mennünk a határon,
Háromfejű szerecsen hol lest ül,
Császára őt tartja eleséggel
S ő országát őrzi Szerbiától,
Ad a császár néki bő harácsot,
Mit hol elvesz, nem is kérdés tárgya,
S elfogván a násznépet s menyasszonyt,
Elragadja tőle a leánykát,
Szerelmével ezt féléven gyötri,
S szerelmével miután elgyötré,
Visszaküldi édes jó atyjához,
Ki őt többé nem adhatja férjhez ;
Elzárta a hősök átjáróit,
Menyasszonyok sorsát eltemette,
Ellenállni néki egy sem képes,
Párbajt vivni véle nem mer senki ;
Téged hivlak esküvő-komának
S ha a végzet úgy hozza magával,
Hivlak egyben, im, keresztkomának.
S hozz magaddal bajnok daliákat “
Elküldi ezt s új levelet ír még,
Küldi emezt Prilipnek várába,
Pobrátimja baráti kezéhez :
„Pobrátimom, Prilipvári Márko !
Tudod-e azt, Prilipvári Márko,
Hogy nagy útat kell megtennünk, pajtás,
Kara-Vlaskán és Bogdászán átal,
Erre mi még könnyen kelnénk átal,
Ámde át kell mennünk a határon,
A szerecsen s a török határon,
Háromfejű szerecsen hol lest ül,
Császára őt eleséggel tartja
S ő országát őrzi Szerbiától ;
A mint hallszik és a mint beszélük,

Nincs ily bajnok széles e világon,
Sem honában, sem Törökországban ;
Ad a császár néki bő harácsot,
Mit hol elvesz, nem is kérdés tárgya,
S elfogván a násznépet s menyasszonyt,
Elragadja attól a leánykát,
Szerelmével ezt féléven gyötri
S szerelmével miután elgyötré,
Visszaküldi ismét jó atyjához,
Ki őt többé nem adhatja férjhez ;
Aztán hallott az én leánykámról,
S megfogadta, mondják, önmagában,
Nejvéé hogy teszi minden áron ;
Most hát, pajtás, nászvendégül hívlak,
Vőfénye légy a menyasszonyomnak,
A menyasszonyt hogy megoltalmazad,
Hogy ne essék szerecsen kezébe,
Ezt javallja agott anyám nékem :
Hivd magadhoz Kralyevicsu¹⁾ Márkot,
A szerecsen hajaszála mennyi,
Annyi bajt és annyi vést hozott már
A fekete szerecsen fejekre.“
Leveleit miután szétküldte,
Egyszerre csak köd kezd alászállni,
Ámde a köd nem felhőből támadt,
Hanem hősök s lovak párájából.
A ködből egy vitéz bukkan elő,
Fehér lovon, mint erdei nimfa,
A hős neve Pazárbeli Rélya,
Utána jön kétszáz főnyi násznép,
Pazárbeli bajnok daliái ;
Apródokat küld eléjük Janko,
Lovaikat vezetik az ólba,
A násznépet a harmatos rétre,

¹⁾ A szerb a tulajdonnevet nominativus helyett gyakran vocativusba teszi ; itt is ez áll.

A vezért meg föl a fehér várba.
Alig ültek le és megpihentek
S a vörös bort megízeltették,
Hát imhol jön Milos vajda nyomban,
„Daru“-lova, mint erdei nimfa,
Utána jön vagy száz főnyi násznép;
Apródokat küld eléjük Janko,
Lovaikat vezetik az ólba,
A násznépet a harmatos rétre,
A vezért meg föl a fehér várba.
Alig ültek le és megpihentek
S a vörös bort megízeltették,
Hát imhol jön Topliczai Milán,
Barna lova, mint erdei nimfa,
Utána jön vagy száz főnyi násznép;
Apródokat küld eléjük Janko,
Lovaikat vezetik az ólba,
A násznépet a harmatos rétre,
A vezért meg föl a fehér várba.
Alig ültek le és megpihentek
S a vörös bort megízeltették,
Hát imhol jön Prilipvári Márko,
Könnyen hajtja Sárácz¹⁾-paripáját,
Mélyen csüng le róla ádáz kardja
S az országút kövén végigsörtet,
Majd lehajlik a nyereg-kápára
S álmadozik Sárácz-paripáján;
Apródokat küld eléje Janko,
Megragadják a nagy csatalóvat,
Elvezetik a fehér vár alá,
A vár alatt Márk leszáll lováról,
A kantárát veti a kápára,
Ménje ottan magában jár fel s le.

¹⁾ Králjevics Márk híres csatalóvának neve; jelentése: tarka.

²⁾ Kikiáltó, hírnök.

Márk meg indul fel a fehér várba,
Szerb vezérek hol már ülnek rendre,
„Adjon isten“-t kiált nékik Márko,
Ezek pedig néki „fogadj isten“-t,
S talpra ugrott valamennyi vajda,
Maguk közé ülteték le Márkot
S bort ivának, míg beteltek véle.
Itt időztek három napon átal,
Míg összegyűlt a sok díszes násznép
S vitéz és ló magát kipihente.
A mint fölkelt a negyedik hajnal,
Megharsant a tárogató és dob,
Szólt a zene s a csausz²⁾ felkiálta :
„Talpra, talpra, ékes nászvendégek!
A ki lovag, hevedert szorítson,
A ki gyalog. sarút a lábára.“
Elindultak egymás után rendben,
Legelőször Pazárbeli Rélya,
Ezután meg Topliczai Milán,
Milán után mene Milos vajda,
Milos után Lyuticzai Bogdán,
Bogdán után Szibinyáni Janko,
Utánuk ment ezer főnyi násznép,
Végül maradt Sárácz-lován Márko,
Mivel Márknak nincsen az inyére,
Nehéz bajra hogyha kell kiállni,
Hogy elsőnek szálljon bajvivásra.
Két országon a mint átalkeltek,
Kara-Vlaskán és Kara-Bogdánszkán,
Elérkeztek végre a határra,
A szerecsen iszik, meg se mukkan,
Csak úgy lopva méregeti őket
Hogy meglátta Kralyevicsu-Márkot,
Elárasztá az epés indulat,
De a dolgon már nem változtathat.
Mind átkeltek Szerecsenországon,

Mentek, mentek, mig Pozsonyba értek.
A mint Pozsony várába fölértek,
A bán őket szívesen fogadta,
„Isten hozott-“ és örömpohárral,
Meghivókat küldé s elhelyezte
A násznépet a harmatos rétre,
A vajdákat föl a fehér várba.
S felkiálta Pozsony-várnak bánja :
„Hajh, kedves vőm, Szibinyáni Janko,
Vőfényt állíts a szép lányka mellé!“
Márk meg néki halkan ezt felelte :
„Én, barátom, vőfény vagyok ugyan,
De nem állok most a lányka mellé,
A te lánykád kalitkában nőtt fel,
Marczona hőst soha még nem láta,
Elfogná a félelem s szemérem,
Nem állok hát most a lányka mellé,
De ha a sors úgy hozza magával,
Nehéz bajra hogyha kellend szállni,
Akkor mint hős helyt állok mellette;
Ime nektek fia nővéremnek,
Kedves öcsém, Bánovics Székula,
Légyen ő a lányka oldalánál,
Én majd itten a többi vajdával
Szürcsölgetem a vörös borocskát.“
Szekul elment a szép leánykához,
Elgyűrűzni s őt előkészíteni.
Másnap a mint földerült a hajnal,
Megharsant a tárogató és dob,
Szólt a zene s a csausz felkiálta :
„Azurala¹⁾, ékes nászvendégek !
A ki lovag, hevedert szorítson.
A ki gyalog, sarút a lábára !
Talpra, gyorsan, nincs mit késlekedni,

¹⁾ Készüljetek !

Kalaúzunk nincsen idegenben,
Idegen föld népét nem ismerjük,
Nagy útat kell megtennünk minékünk.“
Kiált erre Pozsony-várnak bánja :
„Türelemmel, díszes nászvendégek,
Elköl még egy kis ebéd s ajándék.“
Ekkor aztán megebédelének
S kinek-kinek kijárt az ajándék :
Kristály-nyereg jutott a násznagynak,
Melyen áll a két galamb aranyból ;
Arany-alma a nász vezérének ;
Zászlótartó Toplicza Milánnak
Kihimezték zászlaját arannyal ;
Komám uram, Lyuticza Bogdánnak
Aranyhímes takarót adának,
Földig ér le két oldalt lováról,
Fényes holdak ragyognak le róla,
Csücskein is holdak világolnak.
Elöl pedig esthajnali csillag,
Ez pediglen vala drágakőből !
Királyevicsnek arany-tollat²⁾ adtak,
Sok törökfőt eddig hogy levága,
S oldalára még egy görbe kardot,
Mely a pánczéliinget átalvágja,
Ha a hősnek pánczéljára rácsap,
Átalvágja aczél-sodronyingét
És fején az aczélos sisakját,
Tollára a sisaknak ha sujtna,
A kötésnél jönne ki szablyája ;
Átaladták néki a menyasszonyt
És melléje Bánovics Szekulát ;
Elhalmozták ezt is ajándékkal,
Négy okányi díszvértet adának,
Drágakővel szépen zománczozva.

²⁾ A ki az ellenségül sokat vágott le. azt arany-tollal szokták volt kitüntetni.

Kinek-kinek kijárt az ajándék.
Aztán onnan elindult a násznép;
Szibinyáni Janknak adtak végre
Paripa-dísz, kettőt sáraranyból,
Ezer arany mindegyiknek ára,
S egészséggel s vígan távoznak.
Mendegéltek három napon átal,
Elérkeztek Szerecsenországba
S a szerecsen földön átkelének.
A határra a midőn elérték,
Háromfejű szerecsen hol lest ül,
Mellette im, sötét arabs kancza,
Mely dühében rugdalózni kezdé,
A lábain négyszeres békó van,
A fején meg négyszeres kötőfék,
Háromfejű szerecsen pediglen
Sátra alatt hűvösded bort szűresöl.
Hogy oda ér Pazarbeli Rélya,
Háromfejű szerecsen felordít:
„Állj meg, Rélya, boszniai fattyu,
Néked vélem párbajt kell most vívnod.”
A mint rá néz Pazarbeli Rélya,
Egész testén borzadály fut végig!
De a barna szerecsen kiáltja:
„Nos, hát ne félj, boszniai fattyu,
Hagyd csak itten mind az ajándékot,
A melyeket a menyegzőn kaptál,
Egy ujjammal sem bántalak akkor.”
Ott hagyja az úri ajándékot
S elmenekül a fenyves erdőbe.
Hogy oda ér a nászvezér, Milos.
Háromfejű szerecsen felordít:
„Milos vajda, szedte-vette fattya!
Hagyard itten mind az ajándékot,
Avagy vélem bajvívásra szállj ki.”
Milos vajda a mint észrevette,

Hogy elfuta Pazarbeli Rélya,
Ő is ott hagy minden ajándékot
S elmenekül a fenyves erdőbe.
Hogy odaér Topliczai Milán,
Háromfejű szerecsen felordít :
„Adta-fattyá, Topliczai Milán !
Hagyjad itten mind az ajándékot,
Avagy vélem bajvivásra szállj ki.“
A mint rá néz Topliczai Milán,
Egész testén borzadály fut végig,
Elmenekül a fenyves erdőbe
S ott hagyja az úri ajándékot.
Hogy odaér Lyuticzai Bogdán,
Háromfejű szerecsen felordít :
„Adta-fattyá, Lyuticzai Bogdán !
Hagyjad itten mind az ajándékot,
Avagy vélem bajvivásra szállj ki.“
A mint ránéz Lyuticzai Bogdán,
Egész testén borzadály fut végig,
Elmenekül a fenyves erdőbe
S ott hagyja az úri ajándékot.
Hogy odaér Szibinyáni Janko,
Háromfejű szerecsen felordít :
„Adta-fattyá, Szibinyáni Janko !
Hagyd itt a lányt s mind az ajándékot,
Vagy itt hagyod fejedet a porban !“
A mint rá néz Szibinyáni Janko,
Egész testén borzadály fut végig,
Elmenekül a fenyves erdőbe
S ott hagyja az úri ajándékot.
Oda ér az ezer főnyi násznép,
Ajándékból emel egész bástyát
S mindegyik fut a fenyves erdőbe,
Mig oda ér Králeyevicsu-Márko ;
Háromfejű szerecsen őt látva,
Telt torokból emigy kiált rája :

„Honnan vagy itt, vérszopó nadály, te!
Szörnyű sok kárt okoztál már nekem,
Adósom vagy régtől, megfizetsz most.“

A mint rá néz Bánovics Szekula,
Egész testén borzadály fut végig
S oda kiált kedves nagybátyjának :
„Fuss, nagybátyám, hogyha istent is-
[mersz,“

S megfutamlik Szekula, a gyermek.
A szerencsen, nagy Ég, iszonyatos!
Három sötét feje szerte bámul,
Arcza korom, a szemei vérben
S fehér fogát kivicsorította.

Krályevics Márk tündök magában :
„Boldog isten! mit és hogyan tegyek?
Ha elfutok, szégyen és gyalázat,
A leánykát itt hagyni meg véték,
Várja majd a nappalt, de nap nélkül,
Sirba száll a sorsa e határon,
Szégyenére tizenkét vezérnek,
De leginkább Krályevicsu-Márknak.“

A leányka súgja néki halkán :
„Krályevics Márk, én vitéz vőfényem!
Ne hagyj cserben engem, a menyasszonyt,
Háromfejű szerencséntől ne félj,
Ha mellvértje van a szerecsennnek,
Olyan szablyát adott atyám néked,
Mely a pánczélingét átalvágja,
Átalvágja aczél-sodronyingét
És fején az aczélos sisakját,
A sisaknak tollára ha sújtna,
A kötésnél jönne ki a szablya.“

Krályevics Márk a midőn ezt hallja,
Haragosan mond a szerecsennnek :
„Bősz szerencsen, az útamból térj ki,
Vagy fekete arabs kanczád üld meg

S hősi bajra keljünk egymás ellen!“
Háromfejű szerecsen ezt hallva,
Békóiból a kanczát feloldja,
Fegyverzetet, fényest, ölt magára,
S egy csontnyelű dárdát vesz kezébe, —
Lovaikon a bajvívó hősök
Kiszáguultak a róna mezőre.
Felkiálta Králeyevicsn-Márko:
„Rajta, ringyó, szörnyeteg szerecsen!
Rajtad a sor, a kihívó te vagy!“
Hah! mi szörnyű csontnyelű dárdája?
Rajta vagyon háromszáz csöngettyű,
Ezek között nagy medvefej tátong
Lovak s hősök elrettentésére,
Végre vagyon tizenkét légsípja:
Ha kiröppen csontnyelű dárdája:
Megcsendül a háromszáz csöngettyű,
A tátongó medvefej fölördit
S felsüvölt a tizenkét légsípja
Lovak s hősök elrettentésére.
Ám a Sárácz semmitől sem retteg,
Megtanulta fogásit a bajnak,
Harczolva a négy világtájékon;
Térdre esik első két lábával,
A hátsókkal kulcsformára térdel,
Végig terül rajta deli Márko,
Végig repül fölötte a dárda,
Megragadja Márko azt kezével,
Összetöri kettőbe-háromba,
Előrántja a maga dárdáját,
A szerecsent gyorsan veszi célba,
Ámde régi bajnok a szerecsen,
Kanczája is a bajt rég isméri,
Térdre esik első két lábával,
A hátsókkal kulcsformára térdel,
Végig terül a szerecsen rajta,

Végig repül fölötte a dárda,
A szerencsen megragadja menten,
Összetöri kettőbe-háromba
S messze dobja a smaragdzöld fűbe.
Előrohan Sáráczával Márko,
Háromfejű szerencsen bevárja
És reája forgó-szelet zúdít,
Rázúdítja, majd meg visszaszivja ;
Ámde régi bajnok vala Márko,
Sárácza is a bajt rég ismerte,
Lelapúla a fekete földre,
Oldalához simult deli Márko,
Sem Sáráczát, sem őt le nem győzte.
A mint ekként viharát kifujta,
Kezde rája kék lángot okádni ;
Ámde régi bajnok vala Márko,
Előrántja selyem-takaróját
S divánbeli mentéjét legottan,
Sárácz-lovát s magát betakarta,
Sem Sáráczát, sem őt láng nem érte.
A mint ekként lángját kiokádta,
Kirántotta tollas buzogányát,
Buzogányok tollait bezúzták
S nyeleiket eldobák a fűbe.
Kirántották görbe kardjaikat,
Szablyáikkal kezdtek viaskodni,
Királyevics a szerencsént bevárja,
Görbe kardját hirtelen átvágja
Markolatig és a jobb kezéig.
Háromfejű szerencsen azt látva,
Hogy szablyája jobb van deli Márknak.
Egész testén borzadály fut végig,
Sodrott pánczélingét hogy átvágja, —
S eltört görbe kardját félredobja,
Kanczájával neki rohan Márknak,
A két ló most szügyben összerobban,

Kardjával Márk sújt a szerecsenre
Es levágja egyik fejét nyomban.
Azt, a melyből forgó-szelet zúdit;
Ámde föl sem szisszen a szerecsen,
Megragadták egymást vállaiknál,
Lovaiktól válni kelle mostan
S ledobbantak mindketten a fübe.
És ha látnád a sötét szerecsent,
Mily szörnyű hős a vitézi harczon!
Egyik feje immár le van vágva,
Az, a melyből forgó-szelet zúdit,
De ő ezzel csöppet sem törődik;
Márko szíve lánggra lobbant erre,
A szerecsent földre leteperte,
Görbe kardját jobbába ragadta,
A szerecsen két fejét levágta,
A két fej a mezőn alágörge,
Ő meg leült a smaragdzöld füre.
Ottan teljes két óráig üle,
Nagysokára mig magához tére.
Akkor aztán talpra ugrott gyorsan,
Elsiete a fenyves erdőbe,
A násznépet szólítgatja rendre,
Névszerint meg hívja a vajdákat:
„Ide hozzám, én kedves barátim!
A szerecsen íszonyún szorongat,
Ki vált engem föl a nehéz bajban?
Menthetlenül el fogok pusztúlni!“
Ki-ki hallja, mily veszélyben Márko,
S még mélyebben vonul az erdőbe,
De a mint ezt Milos vajda hallja,
Társaihoz ekképen beszéle:
„Talpra gyorsan, én kedves barátim!
Elveszítjük Prilipvári Márkot
Szégyenére tizszer száz vitéznek.“
„Daru“-lovát azonnal téríti,

De lovát más senkisémet térti,
Csak a gyermek, Bánovics Szekula.
Hogy kiértek a mező szélére,
Hát im ott ül Prilipvári Márko,
Borral teli tömlő van mellette
S szürcsülgeti a vörös borocskát,
Oldalánál van a szép menyasszony
S szolgál neki borral s pálinkával.
Milst a mint észrevette Márko,
Barátjához a szót így intézte:
„Pobratimom, Milosom, üdvözlégý!
Régtől vagy hű, de ma hűtlen lettél!
Itt hagyatok engem egymagamra,
Hogy felfaljon a szörnyű szerecsen,
Lám, én nektek megesküdtém volna
És fejemet oda adtam volna,
Hogy titeket soha el nem hagyjak,
Míg fejem a vállaimon nyugszik.“
Szégyenében majd elsúlyyed Milos
S e szavakat mondja Márknak halkán:
„Pobratimom, Prilipvári Márko!
Nem hagyatalak volna én ma cserben,
Ám elfutott a tizenkét vajda:
Én azt hittem, sikraszáll legottan
Boszniai, Pazarbeli Rélya,
Avagy talán Topliczai Milán,
Avagy talán Lyuticzai Bogdán,
Ámde egy sem mere sikra szállni,
Hát engemet megevett a szégyen
S elfutottam a fenyves erdőbe.“
Márko pedig így felele néki:
„Hála néked, kedves Milos vajda!
Hívó szómra hogy ide siettél,
Ha most engem nehéz baj ért volna,
Te éltemet megmentetted volna “
Erre egymás nyakába borúltak,

Bánovics meg az erdőbe tére
S összegyűjté a sok nászvendéget,
Három napig gyűjtögette őket.
És ha látnád Prilipvári Márkot,
Milyen nemes hősnek bizonyult be!
Visszaadta a nászajándékot,
Visszaadta a nászvendégeknek,
Kinek-kinek a magáét rendre,
S egészséggel s vigan távoznak,
Szeben vára felé indulának,
Elvitték a sötét arabs kanczát,
Háromfejű szerecsen kanczáját,
Szerecsennek kincstára volt nyitva,
Roppant kincset szedtek össze itten,
Elvitték azt Szebennek várába,
Elvezették a tündérszép lánykát,
Majd szereztek papot is, komát is,
A menyasszonyt megeskették Jánkkal,
Hét országra szóló lakzit csaptak,
Lakodalom után elosztak,
Kiki elment szülő-tájékára,
Ott maradt Jánk a szebeni várban,
Véle együtt a tündérszép lányka.
Hadd mesélje néked minden ember:
Nincsen oly hős, mint Krályevics Márko,
Nehéz bajra hogyha kell kiszállni.

II.

Szibinyáni Janko és Krályevics Márk.

Bort ivogat két fiatal vajda:
Egyik vajda Krályevicsu-Márko,
Másik vajda Mehmet kikiáltó;
Márko iszik bort s pálinkát váltva,

Mehmet pedig édes malváziát.
Márk miután bételt már a borral,
Így beszéle Králeyevicsu-Márko:
„Engem, pajtás, kerülget az álom,
Nem aludtam immár három napja,
Három nappal s három sötét éjjel“
Felelt néki Mehmet kikiáltó:
„Dülj le, pajtás, de serkenj föl gyakran,
Mert a török hitetlen egy fajzat.“
Ledült Márko, kissé hogy szunnyadjon
Alig hogy Márk álmából fölserkent,
Hát a török őt már megkötözte:
Nehéz lánczot vertek a nyakára,
Bilincseket mind a két kezére
S térdig érő békót lábaira.
Králeyevics Márk így beszéle ekkor:
„Istenemre, török janicsárok!
Nem csodálom én a bölcseségetek,
Csak azt, ahogy ti megkötözétek:
Madar volnék, el nem repülhetnék,
Kígyó volnék, el-ki nem csúszhatnék,
Tündér volnék, el nem illanhatnék.
Hanem kérlek, török janicsárok!
Hozzatok egy lapnyi papirt nékem,
Hadd irjam meg elaggott anyámnak,
Többé bennem hogy ne reménykedjék
S hű nőmnek, hogy menjen máshoz nőül.“
Csak ezt várták az álnok janicsárok,
Hoztak néki tiszta papirt nyomban,
S Králeyevics Márk irni kezdte rajta,
Ámde nem ir annak, kinek mondta,
Hanem írja Szibinyáni Jánknak:
„Kedves öcsém, Szibinyáni Janko!
Ime, tudd meg, nehéz bajba estem,
Nehéz bajba, a török fogságba,
Hogyha ismersz istent, szabadíts meg!“

Márk mintán levelét megírta,
Általadta azt kedvencz sólymának,
Hogy vigye el Szibinyáni Jánknak.
A levelet csakhamar megkapja
És olvassa Szibinyáni Janko,
Olvassa és sűrű könyvet hullat :
Kérdezi őt az ifjú Szekula :
„Jó nagybátyám, Szibinyáni Jankó,
Mi baj ére, hogy könyeket ontasz ?“
„Oh, ne kérdezd, kedves öcsém, Szekul.
E levelet pobratimom írja,
Pobratimom, Krályevicsu-Márko ;
Hanem eredj tüstént le az ólba,
Vezesd elő a Vránt és a Gávránt¹⁾
S fölkeresni siessünk a pobrot.“²⁾
Ifju Szekul leszalad az ólba,
Kivezeti a Vránt és a Gávránt,
Hegyen-völgyön száguldanak ketten,
Mig elértek a török sereghez,
Ekkor így szólt Szibinyáni Janko :
„Isten legyen vélünk, öcsém, Szekul !
Vedd elő a kristály messzelátót
S vedd szemügyre, mekkora a sereg,
S készen áll-é ez a sereg harcra ?“
Kiveszi a kristály messzelátót
S nézi, nézi, mekkora a sereg,
Majd övéből kendőjét kibuzza
S könybe lábadt szemét törülgetve,
Emigy szóla az ifjú Szekula :
„Jó nagybátyám, Szibinyáni Janko !
A seregnek se szeri se száma
S készen áll az egész sereg harcra.
Jobb lesz nekünk elszaladnunk innen,

¹⁾ Fekete színű lovak nevei.

²⁾ A pobrátim rövidebb alakja : pobro. E helyt az eredetiben is ez áll.

Mint elvesztünk mindhármunknak
[itten.“

De beszéle Szibinyáni Janko :

„Meghalok itt inkább férfi-módon,
Mint hogy fussak innen asszony-
[módra.“

Ekkor lovát sarkallani kezdi,
Sarkallja őt a sarkantyujával :
„Gyi, lovacskám, egyen meg a farkas !
Ha nem akarsz szépen trapban járni,
Elvágom majd mind a négy lábadat
Es itt hagylak téged idegenben,
Csúfságul a pogány törököknek “
Így elére a török hordához,
Törököknek kiált „adjon isten“-t,
Ezek pedig néki „fogadj isten“-t ;
S így beszéle Szibinyáni Janko :
„Az istenért, török janicsárok !
Adjátok az én kezembe Márkot,
Elhigyjétek, még ma felakasztom,
Nagyon sok kárt okozott ő nékem,
Nagyon sok kárt, szörnyü sok bajt s
[gondot.“

Csak ezt várták az álnok janicsárok,
Elereszték Krályevicsu-Márkot
Erre Janko oda lépe Márkhoz,
Mindkét kezét feloldotta Márknak,
Nyakáról a vaslánczot levágta
S lábáról a térdig érő békót.
Boldog isten, nagy csodák csodája !
Egész hadra rárohannak hárman :
Merre Márko öldököl kardjával,
Ottan, pajtás, mintha mennydörögne ;
Merre Janko öldököl kardjával,
Ottan, pajtás, vérözön foly térdig :
És a merre ifju Szekul sujt le,

Ott a pogány török dől halomba.
Nem maradt meg a törökből egy sem,
Nem halt meg a hősök közül egy sem,
S egészséggel haza távoznak.

III.

Szibinyáni Janko a tündérrel.

Sereget gyűjt Szibinyáni Janko
S vezeti azt egy róna tánczhelyre,
Hol tündérek szoktak tánczot lejtni.
Felhőből a tündér rá kiálta :
„Verjen meg az isten, Szibinyáni !
Mért ütöd fel selyem sátrad ottan,
Hol tündérek szoktak tánczot lejtni ?
Tánczhelyemről pusztúlj seregeddel,
Esküszöm, im hitet teszek rája,
Mebánod, ha nem hallgatsz a szóra,
Megtöröm én büszke hatalmadat,
Lovak fűvét megmérgezem sorra,
Bajnokidra betegséget küldök,
Főfájást és undok vérhast egyben,
Tánczhelyemen míg az éj beállna,
Egész serged el fog majd pusztúlni,
Magad pedig jutsz török fogságba,
A mennyi kin vagyon e világon,
Iszonyúan fog gyötörni téged,
Kín s gyötrelmek közt adod ki lel-
ked.“

Felelt néki Szibinyáni Janko :
„Nemes tündér, ne bolondozz, kérlek !
Sem töröktől, sem tőled nem félek !
A míg élek s a míg él Kulásom¹⁾,

¹⁾ Szibinyáni Janko csataloca; különben egér-
szürke ló.

S jobb kezemben vagyon éles kardom,
A mig szürke sólymaim megvaanak
S agaraim s gyors lábú kopóim ;
Felhőkig ha szállnál föl az égbe,
Lelőnélek, nemes tündér, téged ;
Hogyha futnál fenyves szövevényén,
A sólymaim hamar elérnének ;
Hogyha futnál széles mezőn végig,
Az agarak s kopók megfognának ;
Hogyha futnál a tenger mélyébe,
Van buvárom, arany szárnyú kácsa.
Ott sem lenne néked maradásod.“
A mint Jánkot megérté a tündér,
Megharagudt az erdei tündér
S azur égből gyorsan alászálla,
Szibinyáni sátorában terme
És ekképen beszéle hozzája :
„Te rossz lelkű szebenvári Janko,
Meglátod im, mi történik véled
S valamennyi bajnok daliáddal!“
És felhőkig száll most fel az égbe,
Lőni kezd a bajnok daliákra
Öv-középen, hősi szíven éppen.
Háromszor mig körülröppent sergőu
A bajnokok a mezőn elhulltak,
Mintha mennykő érte volna őket.
A mint látta ezt Szebeni Janko,
Lángra gyúlt, mint villám hogyha
[czikkáz,
Kulására felkapott legottan,
S harczra termett ménjét hogy megfűlte,
Éles kardját jobbába ragadta
S a tündérre rohamot intéze.
Száll a tündér felhőkig az égbe,
Menekül az erdős bérczen átal,
Elereszti a sólymait Janko,

Nem engedik ezek, hogy megfusson ;
A tündér hát magát bajban látva,
Zöld mezőben ered gyors futásnak,
Fut szorongva széles mezőn végig,
Rá uszítja Janko a kutyáit,
Nem engedik ezek, hogy megfusson ;
A tündér hát magát bajban látva,
Fut szorongva a tenger mélyébe,
De im száll az aranyszárnyú kácsa,
Alámerül a tenger mélyébe,
A tengerből a tündért kífűzi.
A mint látta, hogy már meg nem futhat,
Széles mezőn átalvág a tündér,
Egyenest megy Jánknak sátorához,
Janko előtt meghajlik szerényen,
S így intézi hozzá a beszédet :
Az istenre kérlek, Szibinyáni !
Párbajunkban hozzám légy kegyelmes,
A mennyi kárt csak okoztam néked,
Mindazt, meglásd, jóváteszem nyomban,
S te nyersz tündér poszesztrimát¹⁾ ben-
[nem,

Bárhon érjen utól a balvégzet,
Ott leszek én mindig segélyedre
S a törököt legyőzni segítlek.“
Midőn Janko a szót megértette,
A tündérhez ekképen beszéle :
„Pajtáskodol, nemes tündér, mostan,
Mert magadat szörnyű bajban látod :
Ha ohajtasz engem pobratimnak,
Bajnokimról a kórt távolítsd el,
Akkor aztán megnyersz pobratimnak.“
Megértvén a tündér a beszédet,
Végigsétált a széles mezőben,

¹⁾ A mi férfi részéről a pobratim, az a nő részéről a poszesztrima : legbensőbb kehelbarátnő.

Kezde szedni mindennemű fűvet
S hősök sérült szívét gyógyítgatta.
És ha látnád, mily csodát vitt véghez!
Talpra ugrott valamennyi bajnok,
Új életre mintha támadt volna,
Valamennyi vígan dalol s tánczol,
Tánczhelyükön miként a tündérek.
A sereget hogy meggyógyította,
Megy a tündér Jáknak sátorába:
„Nosza Janko, Kulásodat üld meg
S nézz utána seregednek, hogy van?“
Felugrott Jánk, Kulását megülte,
Egész hadát sorra végignézte,
Egész hada vidám s egészséges,
A mén nyerít, hősök kurjongatnak.
A mint Janko hadát végignézte,
Visszatére selyem sátorába
S a tündérnek leve pobratimja:
„Rajta tündér, mehetsz, hová tetszik.“
A tündér meg kezét megcsókolta:
„Isten veled, Szibinyáni Janko!“
Száll a tündér felhőkig az égbe,
Marad Janko selyem sátorában,
Ott maradt még három-négy nap hosz-
[szat,
Majd hadával visszatért Szebenbe,
Nagy seregét széjjelbocsátotta,
Kiki elment szülő-tájékára,
Ott maradtott tűzhelyénél Janko

IV.

Szibinyáni Janko és a tündér.

Sátort üt fel Ugrin Janko,¹⁾
Sem az égen, sem a földön,
Hanem egyik felhő-ágon,
Hol tündérek tánczot lejtnek,
Hol farkasok üvöltöznek,
Hol vitézek bajra kelnek.
Oda ment a fehér tündér
S Ugrin Jankhoz így beszéle :
„Eredj innen, Ugrin Janko !
Sátorodat hol ütéd fel ?
Gyors ijamat ha felhúzó,
Beléd lövök, Ugrin Janko !“
Felelt néki Ugrin Janko :
„Nem félek én, tündér, tőled,
A mig élnek kis öcséim,
Szekula bán Mihály bánnal,
Elfognak majd ezek téged.“
Meghallá ezt bán-Szekula,
Szekula bán Mihály bánnal,
Elfogták a fehér tündért
S oda vitték nagybátyjukhoz.
Könyörögni kezd a tündér :
„Ereszsz engem, Ugrin Janko !
Adok három varázsfüvet :
Egyiknek büverejével
Tisztelt léssz a társaságban ;
Másiknak büverejével
Törököket vág le kardod ;
Harmadik büverejével

¹⁾ Annyi mint : Magyar János.

Hű nőd fiat szül majd néked.“
Felelt erre Ugrin Janko :
„Helyén ha lesz fejem, eszem,
Tisztelt lések társaságban ;
Helyén ha lesz szívem, karom,
Törököket vág le kardom ;
Helyén ha lesz egészségem,
Hű nőm fiat szül majd nekem.“
Mond, s a tündért elbocsátja.

V.

Szibinyáni Janko és Bánovics Szekula.

Lovelet ír Murat a nagy császár,
Meneszti azt Szebennek várába,
Szibinyáni Jankonak kezéhez :
„Hallgass reám, Szibinyáni Janko !
Szeben-várban fejelelem vagy te,
Mi pediglen nyertünk császárságot,
Elveszett már általunk két czártok,
Konstantin czár Konstantinnápolyban,
Lázár pedig a Rigó-mezőben ;
De Lázárért Mílos bosszút álla,
Bosszút álla, Muratot megölte,
Haldokolva Murat azt beszélte,
Hatalmunkkal hogy törjünk reátok,
Készítsd hát a kulcsokat s harácsot,
Minden kulcsát minden egyes várnak,
Szebennek s a körüle levőknek,
És előre hét évi harácsot ;
Ezt nekem ha el nem küldöd nyomban,
Gyűjts hadat és fel a Koszovóra !¹⁾
Hadd mérkőzzünk ottan meg mi ketten.“

¹⁾ Rigómező, szerbül : Koszovo polje, röviden Koszovo.

Megérkezett a levél Szebenbe.
Szibinyáni Jankonak kezéhez,
Látja Jank, a levél mit mond néki,
Olvassa azt és nagyon vivódik ;
Oldalánál volt unokaöcsese,
Kedves öcsese, Bánovics Szekula
S így beszéle Szekul, nagybátyjához :
„Oh nagybátyám, Szibinyáni Janko !
E levelet vajjon honnan kaptad ?
Olvasod azt és nagyon vivódoz ;
Ha a levél bajvívásra hí föl,
Bajvívásra érted én kiállok.“
Felelt erre Janko kis öcscsének :
„Kedves öcsém, Bánovics Szekula !
Nem hí föl e levél bajvívásra,
Nem valamely levente párbajra,
Nászra sem hí ez a levél minket ;
Hanem ezt a török császár írja,
Murat császár, második e néven,
S mint valamely levente párbajra,
Úgy köszönt és hí fel bajvívásra :
„Mi elnyertük a ti császárságtok,
Elveszett már általunk két czártok,
Konstantin czár Konstantinnápolyban,
Lázár pedig a Rigó-mezőben.
De Lázárért Milos bosszút álla.
Készítsd hát a kulcsokat s harácsot,
Minden kulcsát összes váraidnak
És előre hét évi harácsot,
Ezt nekem ha el nem küldöd nyomban,
Gyűjts hadat és fel, a Koszovóra !
Párbajban hogy megmérkőzzünk ket-
[ten.““
„Kedves öcsém, Bánovics Szekula !
Kevés neki országa s uralma,
Mekkora már a török hatalma

S ő még vágyik fejedelemségemre.“
Szekul Jánknak csöndesen beszéle:
„Oh nagybátyám, Szibinyáni Janko!
Balsorsodban miért rettensz vissza
Murattól, a hatalmas császártól,
Sok pasája- meg sok kádijától?
Gyűjts csak össze egy hatalmas serget
A te széles fejedelemségedben,
Seregednek én leszek vezére;
Elveszett már általuk két czáruunk,
Közülök meg általunk csak egy még,
Én, nagybátyám, ha megadja isten,
Elfogom a török czárt, Murátot,
Hadd legyenek ők is immár ketten.“
Midőn Janko a szót megértette,
Ültéből ott talpra ugrott gyorsan.
Tintát s papirt vett elő kezébe
S vékony tollat, mint levélíráshoz.
Aztán térdén leveleket irt meg
S széjjelküldte fejedelemségében
Vezérinek s minden kapitánynak
És minden szerb zászlótartójának;
Leveleit helyesen írta meg,
Így üdvözölt bennök minden szerbet:
„Szerb testvérim, keljetek föl rendre!
Gyűljön egybe csudált haderőtök,
A vezérek vezessék a serget,
Zászlótartók bontsák ki a zászlót,
Rajta, gyorsan Szeben kővárába,
Bosszúljuk meg elesett czáruunkat
És a többi szerb vitézeinket,
Kik elhulltak bajnok Koszovóban
Együtt a mi tisztos fejedelmünkkel,
Szent keresztért s keresztény vallásért
Vért ontottak s vérük nem kimélték.“
Leveleit Jánk a hogy szétküldte,

Szeben körül hadgyűjtéshez láta,
Levelei míg helyükre értek.
A vezérek Jánk levelit véve,
Feldobogott mindnyájuknak szíve,
Bátor szerbek fölkelének rendre,
Zászlótartók kibonták a zászlót,
Nagy sereget gyűjtének ők egybe,
S vezéreltek Szeben mezejére
Százhezernyi harczratermett serget.
Jánk seregét a mint megvizsgálta,
Így beszéle Bánovics Szekulhoz :
„Kedves öcsém, Bánovics Szekula!
Légy e hadnak mostantól vezére
S úgy intézd, hogy elinduljunk innen
A hősökkel a Rigómezőre.“
Ketten aztán fölmentek a várba.
Így eltelle egy heti időköz,
Míg a szerbek szépen megpihentek
S azok is, a várban, elkészültek.
Midőn egy nap reggelén megvirradt,
Hétfő napja a midőn felvirradt,
Kibomoltak a keresztes zászlók,
Zöld mezőben felhőkként lebegtek,
A díszes had immár készen álla,
Hát ime jön Szibinyáni Janko
S véle Szekul, a sereg vezére,
Szekul után kilencz nőtestvére
S tizediknek Szekul édes anyja,
Nagybátyjukhoz azok így esengnek :
„Jó nagybátyánk, Szibinyáni Janko!
Hagyjad nekünk édes fivértünket,
Kilencz nővér egyetlen fivérét,
Harmincz arany s harmincz harczos
[lészen
Mindegyikünk váltságdíja érte,
Ne vidd őt a Koszovóra harczba.“

Zokogva esd Szekul édes anyja,
Szibinyáni Jáknak nőtestvére :
„Jánk, fivérem, fiamat ne vidd el!
Egyetlenem, Szekulom elveszhet,
Hová leszen akkor szegény anyja?“
Janko pedig felel néki halkan :
„Jó nővérem, Szekul édes anyja!
Hát én kiben bízhatnám meg jobban.
Mint a saját kedves kis-öcsémben ;
Ki fogná el a török czárt nékem,
Ki hozná el rabúl sátoromba ?
Térj csak vissza fehér udvarodba
S térítsd vissza kilencz leánykádát.“
Miután hát ezek haza tértek,
Előlépe Jánk, a vitéz vajda
Szekulával a széles mezőben,
A sereget mind elővezették,
Gyalogságot küldöttek előre
Kardokkal és gyors nyilú ijakkal,
Ők meg álltak lovagok élére.
Zöld mezőben a mint elvonúltak,
A föld rengett, a derült ég zengett
A gyalog és a lovas hősoktúl.
Midőn már a Koszovóra értek,
A Koszovón táborba szállottak,
Ámde Murát oda előbb ére,
A tar oda sok hadat vezényle,
Nagyobb volt a törököknek száma,
Mint a levél fönt az erdős bérczen.
A mezőn most sátrakat emeltek
S bort ivának három napon átal,
A mint fölkel a negyedik hajnal,
A sátorban Jánkkal összeültek
A vezérek s ifju kapitányok
S mind a többi hű szerb zászlótartó,
És beszéle Szibinyáni Janko :

„Jó szerbjeim, harczra termett hősök!
Szült-e anya olyan hős leventét
S fölnevelt-e nővér olyan öcscsöt
Bölcső nélkül, szűztiszta ölében,
S elküldé-e nékem ide hadba:
Ki elmenne a Rigómezőre
Kikémlelni seregét Murátnak,
Hatalmas-e hada a töröknek,
S szállhatunk-e véle most csatára?“
Így felele Bánovics Szekula:
„Jó nagybátyám, Szibinyáni Janko!
Elmegyek én a Rigómezőre
Kikémlelni seregét Murátnak,
Tudok én jól törökül beszélni,
Es arabúl meg arnauta nyelven.
Elmegyek én s újra visszatérek;
De ha holnap az idő jár délre,
Erre röpjül egy hatszárnyú sárkány
Koszovónak téres mezejéről,
Elfog majd egy ritka szürke sólymot,
Ég felé száll a magas felhőkig,
Majdan leszáll, éppen sátorodra:
Te, nagybátyám, ne essél ám törbe,
Ne lödd le a sárkányt vagy a sólymot,
Elhozom én Murátot majd élve
Szárnya alatt hatszárnyú sárkánynak
S kikémlelem majd a török serget
És elmondok mindent igazában;
De, nagybátyám, életedre kérlek!
— Esztelen csak nem hajt ész szavára —
Ne lödd le a sárkányt vagy a sólymot!“
Erre Szekul talpra ugrott gyorsan,
Daljás ruhát ölt legott magára,
Végigmegyén a Rigó-mezőben
És kémléli seregét Murátnak;
Megyén Szekul széles mezőn átal

Déltől fogva egész sötét éjig,
A seregek végét még sem éri,
Kérdi Szekul az ifjú hodzsákat,
A hodzsákkal törökül beszélget :
„Van-e a mi tisztos császáruknak
Elegendő hadereje s hőse?“
Felelék a hodzsák és áfízek :¹⁾
„Istenünkre, czári delibasa !
Kétszázezer a seregek száma.“
Szekul eztán egyenest ment onnan
Murát, török császár, sátorához.
Észrevették őt Murát szolgálói,
Besiettek a czár sátorába :
„Ime, császár, egy vitéz levante !
Szürke színű, harczra termett ménen,
A legényen daliás ruházat,
A lovon meg szerbmódú szerszám van.“
Mondá Murát, törökök császárszája :
„Udvaronczim, pasáim s vezérim !
Az nem az én delibasám ottan,
Hanem névleg Bánovics Szekula,
Igen, Szekul eljött táboromba,
Menjete a sátor elé nyomban
És Bánovics Szekult fogadjátok,
Szép divánban²⁾ álljatok előtte,
Mert Szekula a hadban szeraszker.“³⁾
Hű szolgálói engedelmeskedtek.
Kimentek a sátor elé gyorsan,
Bánovicsot szívesen fogadták,
Mindannyian lova után nyúltak,
De nem adta Bánovics Szekula,
Kantárszárát veté a kápára,
Lova arczát meg-megsimogatta,

¹⁾ Török irástudók.

²⁾ Tanácsgyülekezet.

³⁾ Főparancsnok.

Lova ottan magában járt fel s le,
Szekul pedig bement a sátorba,
Törököknek mond török szelámot,¹⁾
Azok meg ezt szépen viszonozzák,
Mind a pasa földről talpra ugrott,
Murát pedig megmozdult helyéből,
Maga mellett helyet csinált néki,
Majd egy roppant csibukot is hoztak,
S egy csészében még fekete kávé.
A mint Szekul magát kipihente,
Murát császár hozzá így beszéle:
„Nos Szekulom, szerbek szeraszkerje!
Hogyan szolgál, fiam, egészséged?
Hogyan vannak a te szerb vitézid?
Eljöttek-e, vágynak-e csatára?
S hogyan vagyon Szibinyáni Janko?
Elküldé a kulcsokat s harácsot?”
Szekul hozzá halkán így beszéle:
„Jól szolgál az egészségem, császár!
Még jobban van többi szerb vitézem,
Bort ürítnek a kupákból vígan,
Bort ürítnek az egészségemre
És nagybátyám, Jánk, egészségére,
Istenünknek hálát adnak érte,
Hogy ráütnek most a törökökre
S megtörik a kereszt ellenségét,
Karunk s kardunk megfizet majd néked
Minden kulcsot és minden harácsot.”
A mig Szekul ült a császár mellett,
Ifju legény volt, mint egy leányka,
Ám ha látnád nagy csodák csodáját,
Nem telt belé rövid szempillantás,
Hát im Szekul bős sárkánynyá vála,
Murát császár meg sólyom-madárrá, —

¹⁾ üdvözetet.

A sólymot az szárnya alá kapja
S elröpül a Rigómező síkján ;
Keservesen sikoltoz a sólyom,
A fából is könyeket facsarna,
Csudát lát a koszovói két had,
Csudát lát, és a csudát csudálja,
Míg odaér a hatszárnyú sárkány
Szibinyáni Janko sátorához,
Sátra fölött szárnyával felcsattog,
Sikoltoz a szürke sólyom egyre
Szárnya alól hatszárnyú sárkánynak,
Oda futnak a szerb had vezéri
Szibinyáni Janko sátorához
És ekképen szólanak hozzája :
„Ámán,¹⁾ Janko, drága goszpodárunk,²⁾
Lődd le nyomban a sárkányt vagy
[sólymot,
A sivitást innmár ki nem álljuk.“
Egyik elmegy, másik jön helyébe,
Esdekelve Janko goszpodárhoz,
Lőjje le a sárkányt vagy a sólymot.
Felelt pedig erre Janko nekik :
„Lassan, lassan, én kedves barátim !
Most elmúlik tőlünk az a bánat,
A mely érte a ti szíveteket,
— Szörnyű bánat, e mezőn ért minket,
Midőn elhullt szerbek fejedelme
S romba dőle czári birodalma,
Akkor bizony annyit sem törődtünk,
Hogy segítsük jó fejedelmünket
És megtartsuk a szerb császárságot.“
A vezérek ám nem hagyják abba,
Hanem kérik a goszpodárt, Jánkot,
Hogy lőjje le a sárkányt vagy sólymot.

¹⁾ Bocsnát

²⁾ Nagyúr. mint a francia monseigneur.

Ekkor esett a szegény Jánk törbe.
Ő kiméne sátora elébe,
Arany ijja idegén nyilat vont
És lelőtte a hatszárnyu sárkányt, —
Sárkány lehullt s Szekul így beszéle:
„Mit műveltél? én kedves nagybátyám?
Hogy kértelek, hányszor mondtam né-
[ked:
Ne lödd le a sárkányt, se a sólymot,
Elhozom én a török czárt éive,
Fogd meg, Janko, tartsd a szürke sóly-
[mot,
Murát czár az és nem szürke sólyom.“
Odalépe Janko Szekulához:
„Sebeidet, fiam, túléléd-e,
Tengeren túl ha találnék orvost?“
Szekul pedig halkán ezt felelte:
„Sebeimet hogyan élhetném túl?
Tekints reám ide, a zöld fűbe,
Hétszer edzett aczél sodrony rajtam.
Rajta pedig élő szívem tánczol,
Ne költekezz, ne keress hát orvost,
Hanem inkább szárnyam alól húzd ki
Murát császárt, a nagy ellenségét.“
Akkor Jánk a császárt megragadta,
Ánde a míg ő a szerencsétlen,
Sebzett kedves öcscsét ápolgatta,
Zöld mezőn át elröpült a császár
S haldokolva Szekul így beszéle:
„Oh nagybátyám, Szibinyáni Janko!
Vállaimról a fejemet vágd le
S küldjed azt el édes jó anyámnak
S az én kilencz édes nővéremnek,
Földérül még a nap s a hold rájuk,
De Szekult már sohsem fogják látni.“
És betelle gyászvégzete — meghalt!

Jánk Szekult most szépen eltemette
Koszovónak téres mezejében,
Majd haragra kelve talpra ugrott
És haraggal szólt a vezéreknek :
„Szent keresztért s keresztény vallásért !
Fel a tarra, az ördögi hadra !“
S mint a sólymok, a törökre törték,
Széjjelszórták a Rigómezőben,
És üldözték Sztambul kapujáig,
Jánk ezután visszatért hadával,
Szerbiának földjére jött vissza,
Uralkodott itten vagy husz évig,
Mind harczolva a pogány törökkel.
Midőn beállt a huszadik év is,
A törökök iszonyú sereggel
Rárontottak itten újra Jánkra,
Bajt vivának egy egész nap hosszat,
Midőn pedig megpitymallott másnap,
Jánk a török hatalmát megtörte
S úzni kezdte, abba nem is hagyta,
Mély tengernek partjaiig úzte,
Mély tengeren immár átalúzte,
Üldözte még Syrja s Medináig,
Itt kivonta nehéz buzogányát,
Buzogányát a tengerbe dobta
S közben Janko e szavakat mondta :
„Adja isten s véle minden szentek !
Buzogányom tengerből ha feljön,
Akkor jöjjön át a török rajta,
Akkor térjen országunkba vissza
S hódítsa meg mi hazánkat újra.“
Jánk ezután onnan visszatére,
Midőn pedig vonúlt be a várba
Buzogánya, im. a kapun függe
S tengersós viz csöpögött le róla.
Bús sejtéssel szóla ekkor Janko :

„Testvéreim, drága szerb vitézek!
Van erő és akarat bár bennünk,
Hasztalan, ha isten nem akarja,
Elődeink nyilván bűnbe estek,
Utódaik fognak hát bűnhődni,
Hódolnunk kell pogány törököknek,
Mindent adnunk, a mit követelnek,
Mig reánk egy jobb kor nem derül fel;
Több segítség Szerbiából nincsen,
S más idegen ki segítne minket,
A törököt how viszzariaszszuk
S how hazánkat újra fölemeljük?⁴
Jánk szavára nem felele senki,
Széjjeloszlott Szibinyáni serge
S kiki elment szülő-tájékára.
A törökök ekként hódíták meg
Konstantin ezár fényes birodalmát
S a szerb Lázár ezárnak birodalmát.
S a howyan volt akkor, úgy van
[most is,
Hazánkkal a tar kényére bánik,
Szorongatja, fojtogatja váltig.

VI.

Szibinyáni Janko és Szendrei György.¹⁾

Harczot vívott Szibinyáni Janko
Rigómező síkján a törökkel,
Harczot vitt s a csatát elvesztette;
Menekült hát Szerbországon átal
Egyenesen jó Magyarországba
S midőn vala Szendrő közelében,
Váratlanul balszerencse érte.
Gond gyötörte Szendrővári Györgyöt,

¹⁾ Brankovics Gy.

Gond miatt hát kísértelt vadászni
És magával vitte daliáit;
Ott vadászott reggel óta délig,
Délben pedig csöndben haza tére,
Társainak mitsem szólt felőle.
Ott vadásztak többi daliái,
Ott vadásztak reggel óta estig,
Ideje volt immár haza térni.
Kellő számmal volt mind, – György
[hiányzott.

Im a csapás, melyet nem reméltek!
Keresik őt daliái rendre,
Keresik, de sehol sem találják.
Im a csapás, melyet nem reméltek!
Ki mondja meg ezt neje-, Irénnek!)
Balsors jár a jósorsnak nyomában,
S hiány hol van, ott valami van is;
Györgyre vártak s rábukkantak Jánkra,
Mind ezt mondták: vigyük hát el Jánkot
Az átkozott Irene urnőhöz,
Vétségünket tán így megbocsátja,
Hogy elvesztők jó goszpodárunkat.
A mit mondtak, meg is tették nyomban;
Félve vitték Szibinyáni Jánkot
Az átkozott Irene urnőhöz.
A mint ők az udvarba beléptek,
Hát ime, György az udvaron sétál
És megállta, mintha bálvány volna,
Megállott György s néz mereven Jánkra:
Keveset néz, ánde sokat gondol
S oda fordul a daliáihoz:
„Jobb volna, ha meghaltatok volna,

¹⁾ A hagyomány szerint kegyetlen vala, ki pl. Szendrő építésénél Báziástól a Dunán át Szendrőig embereket állítatott fel, kik egymásnak adták a szendrei vár építéséhez szükséges köveket

Mint hogy Jánkot foglyúl elhoztátok!
Rossz zsákmány ez, oh én balszerencsém!
Jobb szeretném, ha elestél volna,
Mint hogy az én zsákmányommá lettél!“
György ezután Jánkot karonfogta,
Elvezette saját szobájába
És a divánt¹⁾ Jánkkal megnyitotta.
Mondá néki Szibinyáni Janko:
„Eddig is már sok nehéz bajt vívtam,
Ámde ilyen még sohasem ére.
Ereszsz engem haza, országomba,
Bosszut állok majd az ellenségen,
A ki az én s a te ellenséged!“
Szendrővári György meg így beszéle:
„Hogyan, Janko, hogy eresztenélek,
Midőn félek a török hadától;
Fenyeget majd: eleresztéd Jankot!“
„Nos hát, mondá Szibinyáni Janko,
Nem félsz-e a magyarok hadától,
Ha majd mondják: elárúttad Jankot!
Jobb-e pogány törököt segíteni,
Mint keresztény édes testvérünket?“
Jánk szavára György eszmélni kezdte
S latolgatta, mit és hogyan tégyen.
„Hogyha, úgymond, eleresztem Jankot,
Ime rám tör a török hatalma;
S ha itt tartom Szibinyáni Jankot
S kiadom a törökök kezébe,
Rám zudúl a magyarok hatalma;
Még azt mondják, árulóvá lettem,
Mert eladtam a keresztény testvért,
Mi több, török, átkozott kezekre.“
Mind töprengve, végre egyet gondolt
S elereszté Szibinyáni Jánkot.

¹⁾ Tanúskozás, beszélgetés.

Haza ment Jánk fehér udvarába,
Ott maradt György, mint élő parázson,
Mert retteg a drinápolyi czártól
És retteg a budai királytól,
Mindkettőnél hitét elvesztette,
Hogy elfogta s elereszté Jánkot

